

Iz traganja za konačnom ocenom ovoga skupa, koja bi u maksimalno mogućem stepenu odgovarala realnom sadržaju i dometu rezultata koje je ostvario, rezultovao je sledeći zaključak:

Iz najmanje dva razloga ovaj skup predstavlja značajnu kristalizaciju tačku u proučavanju srpske revolucije. Ostvario je čitav niz novih naučnih rešenja, otvorio je brojna nova pitanja i teorijske dileme, ali je, isto tako, pokazao da u nekim pitanjima naša nauka još uvek luta i nalazi se gotovo na samom početku. Na skupu je, više nego ikada ranije, ostvarena saradnja čitavog niza nauka i naučnih disciplina, koje su iz najrazličitijih perspektiva istražile i objasnile mnoga pitanja i probleme revolucije, dublju pozadinu njene istorije i kritički ocenile njene domašaje i lutanja, kao i protivrečnosti njene istorije.

Iza većine podnesenih referata stoji originalno istraživanje i oni predstavljaju krupan doprinos izučavanju revolucije. Neki od njih su prave male sinteze određenog problema. Ima i referata koji su ispod te razine i nisu rezultat istraživanja nego su, manje ili više, uspešne kompilacije već postavljenih rešenja u nauci. Kritika će o tome reći merodavnu ocenu kada zbornik materijala sa skupa bude objavljen i dospe u ruke čitalaca i istoričara. Ta neujednačenost u kvalitetu imala je i jednu svoju dobru stranu. Stvorila je preko potrebne pretpostavke za raznovrsnu, zanimljivu i korisnu diskusiju i sučeljavanje mišljenja, iz čega su, takođe, proistekla neka nova rešenja i ideje. Čitav niz pitanja isključivo metodološkog karaktera predstavljao je izazov za iznošenje čitave lepeze različitih ocena, refleksija i ideja i to je ispunilo atmosferu skupa. Krupna slabost naše nauke jeste nedostatak naučnih sinteza u većem broju, koje predstavljaju osnovnu pretpostavku za stvaranje zaokružene slike o srpskoj revoluciji.

Mr Dušan Berić

PODGRMEČ U NOB-i I SOCIJALISTIČKOJ REVOLUCIJI 1941—1945,
naučni skup, Bosanska Krupa 10, 11. i 12. XII 1979. god.

U organizaciji Instituta za istoriju u Sarajevu i skupština opština Bosanske Krupe i Sanski Most održan je krajem prošle godine naučni skup »Podgrmeč u NOB-u i socijalističkoj revoluciji 1941—1945«, kao završna akcija na obilježavaju istorijskih mjesta i događaja iz NOB-a na Podgrmeču, a u okviru obilježavanja 60-te godišnjice KPJ—SKJ, SKOJ-a revolucionarnih sindikata i naprednog pokreta žena. Na skupu je saopšteno 55 referata, dok je preko trideset učesnika skupa uzelo riječ u diskusiji.

Kao što i sâm naslov skupa kazuje, u referatima su uglavnom zahvaćena zbivanja za vrijeme NOB-a na ratnom području Podgrmeča,

kao i veze, uticaji i saradnja ovog područja sa susjednim područjima — Kozara, srednja Bosna, Bosanski Petrovac i Drvar (u Bosni i Hercegovini), te Banija, Kordun, Lika i Dalmacija (u Hrvatskoj). Međutim, radi što potpunijeg sagledavanja revolucionarnih zbivanja u zapadnoj Bosni, odnosno u Pounju i samom Podgrmeču za vrijeme NOR-a i revolucije, Institut za istoriju u Sarajevu, kao organizator naučnog skupa, koji je i utvrdio njegovu koncepciju, unio je u program i nekoliko referata koji obrađuju društveno-politička i privredna kretanja u periodu uoči rata, posebno revolucionarni radnički pokret i njegove akcije koje su se na širem području Podgrmeča odvijale na demokratskoj i anti-fašističkoj narodnofrontovskoj platformi, koju je upornim radom stvorilo novo rukovodstvo KPJ na čelu sa drugom Titom. U toj grupi referata nalazi se i jedan broj onih koji obrađuju zbivanja u toku aprilskog rata, okupacije i uspostavljanja okupacionih sistema i kvislinške ustaške vlasti na ovom području.

Iz ove prve grupe referata dva — »Ustanička regija kao predmet istraživanja istoričara« i »Uticaj socijalno-ekonomskih prilika na raspoloženje i opredjeljenje naroda Podgrmeča za NOR i revoluciju« — imaju poseban značaj, ne samo zbog metodološkog pristupa, već više zbog toga što predstavljaju teorijski doprinos daljem i širem produbljivanju izučavanja NOR-a i revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, čiju sveukupnu veličinu i značaj nije moguće sagledati bez temeljitije obrade revolucionarnih kretanja i promjena na pojedinim značajnijim regijama, kakva je upravo i bila podgrmečka regija za vrijeme NOB-a.

Pored navedenih, značajno mjesto u prvoj grupi referata zauzimaju još dva koji imaju opšti karakter — »Demokratija, nepresušna snaga revolucije (na primjeru Podgrmeča)« i »Aktivnost partijske organizacije Podgrmeča 1941—1945. godine«.

Za razliku od sličnih naučnih skupova koji su posvećeni NOB-u i revoluciji u Jugoslaviji, referati ovog naučnog skupa manje su se bavili obradom vojnih dejstava oružanih jedinica NOP-a. U njima je u žiži, najčešće, prisutna obrada revolucionarnih zbivanja, tokova i promjena. Naime, autori su, pored osnovnog prikaza vojnih snaga NOP-a na Podgrmeču i njihovih akcija i pobjeda, u prvom redu obradili sveukupnu društveno-političku, privrednu, prosvjetnu i kulturno-zabavnu aktivnost. Analizirana je, zatim, djelatnost svih organiziranih činilaca NOP-a — KPJ, SKOJ-a, omladine i pionira, AFŽ-a, organa narodne vlasti i vojno-pozadinskih organa, kao i čitav niz aktivnosti na ovom partizanskom, najčešće oslobođenom području — kurirsko-telefonske veze, građevinsku, poljoprivrednu, zanatsku i drugu aktivnost, rad vojno-političkih kurseva i partijskih savjetovanja, rad škola i analfabetskih tečajeva, bolnica i radionica, dječijih partizanskih domova i uopšte zbrinjavanje djece. U referatima nisu izostale analize veza, uticaja i oblika saradnje NOP-a Podgrmeča sa susjednim područjima, kao i svi vidovi bezbjednosne i obavještajne aktivnosti NOP-a Podgrmeča sa susjednim oslobođenim, poluoslobođenim i okupiranim teritorijama, kao što su pojedini gradovi i druga mjesta u kojima se neprijatelj nalazio.

U više referata koji se odnose na razvoj i rad organa narodne vlasti i na široku aktivnost na oslobođenoj teritoriji Podgrmeča, snažno

su prezentirana i iskustva za naš savremeni sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. To je naročito vidljivo u referatima: »Razvoj slobodne teritorije Podgrmeča«, »Organizacija i rad vojnote-ritorijalnih organa«, »Pozadinska organizacija na Podgrmeču 1942. godine«, »Nastanak i razvoj organa narodne vlasti na Podgrmeču 1941—1945«, »Diverzije jedinica NOV i POJ na širem području Podgrmeča«, »Moralno-politički preobražaj naroda Podgrmeča u NOR-u i revoluciji«, »O političko-propagandnoj i izdavačkoj djelatnosti na širem području Podgrmeča« i drugi.

Najsažetije rečeno, referati podneseni na ovom naučnom skupu, koji su inače zasnovani na dokumentima i sjećanjima učesnika ratnih zbivanja na Podgrmeču, snažno su dočarali bogatstvo aktivnosti naroda i partizanske vojske na Podgrmeču za vrijeme NOB-a. To se posebno odnosi na snažno manifestovanu ideju bratstva i jedinstva i zajedništva Srba, Muslimana i Hrvata, kao i drugih naroda i narodnosti Jugoslavije, čiji su se sinovi i kćeri takođe borili protiv okupatora i kvislinga i na ovom području. Široko učešće naroda ovog područja u raznim aktivnostima NOP-a, gdje su narod i vojska stalno bili jedinstveno povezani i predstavljali jedinstvenu vojnu i političku snagu NOP-a, predstavljalo je uistinu snažno bosanskokrajiško, bosanskohercegovačko i jugoslovensko uporište NOR-a i revolucije. Veličinu, ulogu, značaj i doprinos narod Podgrmeča Revoluciji učesnici na Skupu u svojim referatima i u diskusiji ilustrovali su brojnim podacima i provjerenim ocjenama.

Na naučnom skupu vođena je živa diskusija. Bilo je i polemike. Ipak, najznačajnije je to da su mnogi diskutanti iznijeli čitav niz novih podataka, tako da referati i diskusije predstavljaju zaokruženu cjelinu koja ima solidnu istoriografsku vrijednost.

Na kraju, treba istaći da su u radu naučnog skupa učestvovali istoričari NOR-a i revolucije iz gotovo svih krajeva zemlje, kao i veliki broj učesnika ratnih zbivanja na ovom i susjednim područjima. Utvrđeni program naučnog skupa uspješno je realizovan i stog stanovišta organizator može biti zadovoljan. Treba podvući izvanrednu gostoljubivost domaćina, koji je na svoj način znatno doprinio da skup uspije, tj. da postigne dobre rezultate i da trodnevni boravak u Bosanskoj Krupi i na Podgrmeču ostane u lijepom sjećanju svim učesnicima.

Mr Rafael Brčić